

Pozicija o kriminalizaciji zloupotrebe snimaka polne sadržine

Ministarstvo pravde je 24.09.2024. godine objavilo **novu verziju Nacrta zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika**, zatim Nacrta zakona o izmenama i dopunama zakonika o krivičnom postupku kao i nacрте izmena drugih zakona iz svoje nadležnosti. Predložena zakonska rešenja ne sadrže odredbe koje regulišu zloupotrebu snimaka polne sadržine. Javna rasprava o nacrtima ovih propisa traje do 31. oktobra 2024. godine.

SHARE Fondacija tim povodom poziva sve zainteresovane da se u javnoj raspravi zauzmu za **kriminalizaciju zloupotrebe snimaka polne sadržine**. SHARE Fondacija, Autonomni ženski centar, Alternativni centar za devojke - Kruševac, Osnažžene, Partneri Srbija, YUCOM smatraju da **trenutno postoji zakonski i društveni jaz koji ne dozvoljava da ovakva društvena ponašanja budu adekvatno procesuirana**. S tim u vezi, pomenute organizacije zauzimaju stav da bi **zloupotreba snimka polne sadržine trebalo da bude posebno krivično delo** u okviru Krivičnog zakonika. Obrazloženje ovog stava predstaviceмо u daljem tekstu.

Zbog čega je kriminalizacija ovog dela važna?

Najveći argument za kriminalizaciju ovog dela predstavljaju upravo brojni slučajevi ove vrste nasilja, a koji ukazuju na ozbiljnost problema koji zahteva zakonsku intervenciju. Ovi slučajevi, uglavnom povezani sa sajtovima za objavljivanje pornografskog sadržaja i popularnim društvenim mrežama poput Telegrama TikTok-a, X-a (prethodno Tviter),

Reddit-a, a koji ostaju neprocesuirani, ukazuju na nedovoljnu i neadekvatnu zaštitu žrtava.

Aplikacija Telegram se posebno ističe kao popularna platforma za ovu vrstu nasilja. Od 2021. godine otkriveni su brojni slučajevi Telegram grupa s nekoliko stotina do čak **preko 50.000 članova**, gde su se svakodnevno delile intimne fotografije i video snimci žena **bez njihovog znanja i pristanka**. Ovi primeri naglašavaju potrebu za uvođenjem krivičnog dela koje bi omogućilo efikasnu zaštitu žrtava i sankcionisanje učinilaca, jer trenutna zakonska regulativa nije dovoljna da bi pružila adekvatan odgovor na ovu vrstu nasilja.

Udruženje za osnaživanje i razvoj građanki i građana "Osnažene", koje je tokom 2024. godine objavilo istraživanja Telegram grupa u kojima se dele intimni sadržaji bez saglasnosti, ukazalo je na distribuciju ovih sadržaja, čak i na kupovinu i prodaju istih.¹ Po svedočenju jedne osobe sa kojom je udruženje stupilo u kontakt preko ovih grupa, kako bi objasnio zašto ga je privlačilo da gleda intimne fotografije koje su zloupotrebene, između ostalog je naveo i to što je znao da neće odgovarati. Takođe postojale su brojne prepiske članova najveće telegram grupe "Balkan porn" u kojoj se takođe govorilo o tome da neće snositi nikakvu sankciju. Ovi konkretni primeri ukazuju na to da bi **kriminalizacija ovog dela ispunila i svrhu generalne prevencije i odvrtila potencijalne učinioce od vršenja ovog dela**.

Dalje, istraživanje Autonomnog ženskog centra o digitalnom nasilju i mladima u Srbiji pokazuje da je **svaka deseta srednjoškolka** doživela da neko objavi njene fotografije ili video snimke, koje su poslale privatno i bez saglasnosti da se dele dalje.² Prema analizi Alternativnog centra za devojke iz 2023. godine, izdaja poverenja je veliki faktor koji

¹ "Telegram iza senke: incest, dečija i osvetnička pornografija", Ana Zdravković, Nikolina Tomašević i Staša Ivković, Osnažene, 2024.

<https://osnazzene.org.rs/blog/telegram-iza-senke-incest-decija-i-osvetnicka-pornografija/>

² "Svest, iskustva i strategije srednjoškolki i srednjoškolaca za imenovanje problema digitalnog seksualnog i rodno zasnovanog nasilja - izveštaj za Srbiju", Sanja Pavlović, Autonomni ženski centar, 2020.

https://www.womenngo.org.rs/images/publikacije-dp/2020/Digitalno_nasilje_i_mladi-izvestaj_z_a_Srbiju.pdf

otežava oporavak od traume rodno zasnovanog digitalnog nasilja, što dalje može voditi odlaganju prijavljivanja, pa čak i ignorisanja ili odlaganja da se ono što se dogodilo prepozna kao nasilje. Kada je u pitanju iskustvo neovlašćenog objavljivanja intimnih snimaka, žene i devojke mogu da osećaju veliku količinu odgovornosti i sramote, što ih može voditi u samoizolaciju i osećaj nelagode usled straha da su ovi sadržaji viđeni od strane velikog broja u njihovoj okolini.³

Rodno zasnovano digitalno nasilje može biti pogoršano tamo gde se ukršta sa diskriminacijom zasnovanom na kombinaciji pola i bilo kojeg drugog osnova ili osnova diskriminacije kako je navedeno u članu 21 Povelje Evropske unije o osnovnim pravima⁴. Ovakvo nasilje podrazumeva **intersekciju diskriminaciju**, odnosno temelji se na ideji da opresija može postojati unakrsno po više osnova, na primer, po osnovu pola, roda, rase, boje kože, etničkog ili društvenog porekla, genetskih karakteristika, jezika, veroispovesti ili uverenja, političkog ili bilo kojeg drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovinskog stanja, rođenja, invaliditeta, starosnog doba ili seksualne orijentacije.

Žrtve ove vrste nasilja često trpe ozbiljne emocionalne i psihološke posledice⁵, jer ovakvo ponašanje, koje pritom ostaje nekažnjeno, zadire u najprivatnije aspekte života. Ono može dovesti do osećanja dubokog poniženja, anksioznosti i izolacije, ali i težih stanja kao što su depresija i napadi panike. Dok se bore sa gubitkom kontrole nad ličnim integritetom, mnoge žrtve suočavaju se i sa takozvanim okrivljavanjem žrtve ("victim blaming") pri čemu ih društvo kritikuje, umesto da počiniocima smatra odgovornim za zlonamerni čin njihovog delovanja. Ovaj dodatni sloj stida pojačava osećaj samookrivljavanja i bespomoćnosti.

³ "Rodno zasnovano nasilje učinjeno upotrebom tehnologije", Alternativni centar za devojke, 2023. <https://altgirls.org/wp-content/uploads/2024/04/Rodno-zasnovano-nasilje-WEB-A5-1.pdf>

⁴ "Povelje Evropske unije o osnovnim pravima", Evropski parlament, Savet Evropske unije i Evropska komisija, 2000. https://ravnopravnost.gov.rs/wp-content/uploads/2012/11/images_files_Povelja%20Evropske%20unije%20o%20osnovnim%20pravima.pdf

⁵ "Nasilje prouzrokovano deljenjem privatnih sadržaja - Nedelja privatnosti 2024", Partneri Srbija, 2024. <https://www.youtube.com/watch?v=9slgn4WQjxk>

Kriminalizacija ovog ponašanja je suštinski korak u priznavanju stvarne i trajne štete koju ovakvo ponašanje izaziva. Ona takođe nudi put ka pravdi i zaštiti, pomažući žrtvama da osete da je njihov položaj shvaćen ozbiljno, dok bi se učinio suočavali sa posledicama za svoje zlonamerne radnje. To bi takođe osnažilo žrtve da potraže pomoć, jer bi pravni okvir pojačao poruku da zlostavljanje koje su pretrpele nije njihova krivica.

Takođe, uvođenje ovog krivičnog dela u zakonski okvir pomoglo bi u obezbeđivanju adekvatnog odgovora državnih organa da se ovakvim slučajevima bave, počevši od policijskih službenica i službenika koji prikupljaju iskaze žrtava, preko tužiteljki i tužioca ali i sutkinja i sudija pred kojima se ovi slučajevi pronadu. Nedostatak senzitivizacije za ove vrste zločina gotovo uvek dovodi do sekundarne viktimizacije, odnosno retraumatizacije žrtvi koje ne žele da prolaze kroz prijavljivanje slučaja i eventualnog učešća u krivičnom postupku.

Bez adekvatnog pravnog odgovora i društvene svesti o ovim problemima, ostaje otvoren prostor za pojavljivanje novih oblika rodno zasnovanog digitalnog nasilja. Na primer, početkom godine u javnosti se pojavila priča o Telegram botovima putem kojih se dele nage fotografije žena, devojaka i devojčica koje su generisane putem veštačke inteligencije.⁶ Kako se zloupotreba intimnih sadržaja ni u svom "izvornom" obliku ne posmatra kao krivično delo, još je teže onda zagovarati ove nove oblike nasilje kao takođe opasne i vredne dodatne pažnje.

Takođe, nepostojanje ovih krivičnih dela značajno odmaže u prikupljanju podataka o broju slučajeva kao i njihovom prijavljivanju. Prema podacima Evropske komisije, samo jedna trećina žena koje trpe seksualno ili druge vrste nasilja od strane svojih partnera isto prijavljuje nadležnim institucijama.⁷

⁶ "Novi oblik osvetničke pornografije: Telegram botovi za „skidanje odeće“, Anđela Milivojević, BIRN, 2024. <https://birn.rs/osvetnicka-pornografija-botovi-za-skidanje-odece/>

⁷ "Ending gender-based violence", Evropska komisija, 2024. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/ending-gender-based-violence_en

Šta je rodno zasnovano digitalno nasilje i zloupotreba intimnih sadržaja?

Zloupotreba intimnih sadržaja, odnosno seksualno zlostavljanje posredstvom vizuelnog sadržaja jeste deljenje i/ili manipulacija intimnim, nagim ili seksualno eksplicitnim slikama ili snimcima bez pristanka kako bi se osobe osramotile, podvrgle iznudi ili ućutkale. Jedan od popularnijih naziva ovog fenomena koji se ustalio jeste “osvetnička pornografija”, iako ga organizacije za ženska prava osporavaju iz nekoliko razloga. Prvo, “osveta” implicira da su osobe čiji se snimci i sadržaji objavljuju na neki način odgovorne, a da je njihovo objavljivanje neka vrsta odmazde; međutim, povod za objavljivanje ovakvih sadržaja nasilnici često nalaze u raskidu psihički ili fizički nasilne veze ili želji da diskredituju osobu. Osim toga, upotreba termina “pornografija” kada je u pitanju distribucija intimnih sadržaja bez saglasnosti takođe nameće dodatnu seksualizaciju ovih sadržaja koji nikada nisu bili namenjeni za javni prostor ili bilo kakvu vrstu distribucije.

Žrtve ovakvih zloupotreba su najčešće žene svih uzrasta, koje osećaju sramotu i doživljavaju emocionalnu patnju i osudu društva, te postaje preovlađujući oblik seksualnog nasilja kojim se ozbiljno krše privatnosti, intima i dostojanstvo devojčica, devojaka i žena. Ovaj društveni fenomen ima svoje korene u odnosima moći i kontrole. Žrtve, prvenstveno devojčice, devojke i žene, se suočavaju sa ozbiljnim posledicama kada njihova privatnost postane predmet javnog komentarisanja i zlostavljanja.⁸

Rodno zasnovano digitalno nasilje posredstvom tehnologije može se odnositi na kontinuirane pokušaje da se nametne neželjena komunikacija ili kontakt na način za koji se može očekivati da izazove uznemirenost ili strah. Postoje različiti načini na koje se ovakvo uznemiravanje može manifestovati, kao na primer slanje neželjenih slika ili

⁸ “ZAKUNI SE U ZAKON - da neovlašćeno deljenje intimnih fotografija i snimaka postane krivično delo”, Autonomni ženski centar, 2024.
<https://www.womenngo.org.rs/vesti/2189-zakuni-se-u-zakon-da-neovlasceno-deljenje-intimnih-fotografija-i-snimaka-postane-krivicno-delo>

komentara, širenje klevete, vređanje i pretnje. Uvrede su uglavnom utemeljene u mizoginim, homofobnim i seksističkim stereotipima.⁹

Jedan od najspornijih oblika rodno zasnovanog digitalnog nasilja je zloupotrebna snimka polne sadržine.

Istorijat: Slučajevi u Srbiji koji su privukli najviše pažnje

Početkom 2023. godine **otkriveno je 16 novih aktivnih Telegram grupa u kojima su se delile fotografije i snimci žena širom Srbije bez njihove saglasnosti**. Najveća grupa imala je **skoro 55 hiljada članova**, a neke od ovih grupa postojale su i do dve godine. Nakon objave istraživanja, kompanija Telegram odmah je ugasila 13 grupa, a kasnije i ostale. Administratori nekih od ugašenih grupa, međutim, brzo su pokrenuli nove grupe, neke od kojih su i dalje aktivne.

Slučaj Telegram grupe „Nišlijke“ postao je jedan od najpoznatijih primera ove vrste nasilja u kojem su **desetine hiljada muškaraca** s Balkana razmenjivali privatne snimke žena bez njihovog znanja ili saglasnosti. Među žrtvama su se takođe našla i maloletna lica.

Iako je Ministarstvo unutrašnjih poslova, u saradnji sa Posebnim tužilaštvom za visokotehnološki kriminal, preduzelo radnje kako bi identifikovalo počinioce, i osobu koja je osnovala grupu, ishod pravnog postupka pokazuje ključne manjkavosti u trenutnom zakonodavstvu. U oktobru 2023. godine, dve godine nakon pokretanja istrage, Posebno tužilaštvo je **odlučilo da nema osnova za krivično gonjenje administratora grupe „Nišlijke“**. Ovo je izazvalo negodovanje, jer je zaključeno da osumnjičeni, administrator grupe, nije direktno učestvovao u deljenju spornog materijala, iako je omogućio prostor za takve aktivnosti.

Ovaj slučaj jasno pokazuje da **trenutni zakonski okvir nije adekvatan za rešavanje složenih problema digitalnog nasilja, posebno kada je reč o neovlašćenom deljenju**

⁹ “Rodno zasnovano digitalno nasilje u Srbiji: Pregled trendova”, SHARE Fondacija, 2024.
<https://www.sharefoundation.info/wp-content/uploads/Rodno-zasnovano-digitalno-nasilje-u-Srbiji.pdf>

intimnih fotografija. Administrator grupe je tvrdio da "on ništa loše nije uradio", i da nije odgovoran za sadržaj koji su delili drugi članovi, što naglašava dodatnu prazninu u zakonodavnom sistemu. Ovaj slučaj bi trebalo da posluži kao argumentacija za uvođenje odgovornosti ne samo onih koji direktno dele takav sadržaj, već i onih koji omogućavaju prostor za takvo deljenje i širenje. Žrtve ovog oblika nasilja trpe ogromne posledice po svoju privatnost, dostojanstvo i mentalno zdravlje, a trenutna pravna zaštita nije dovoljna da ih efikasno zaštiti.

Jedan od slučajeva uznemiravanja i proganjanja devojaka dogodio se u avgustu 2023. godine u beogradskom naselju Batajnica. Nasilje se odvijalo na društvenoj mreži TikTok, putem naloga koji je privukao više od 11 hiljada pratilaca objavljivanjem video snimaka i fotografija devojaka. Na snimcima, koji su bili napravljeni uz pomoć alata veštačke inteligencije, jasno su bila vidljiva lica svake od žrtava, dok je glas u pozadini iznosio detalje iz njihovih života. Nakon što je stekao popularnost, autor je počeo da objavljuje snimke u kojima prati devojke po ulicama Batajnice, što je omogućilo da se lako otkrije gde one žive. Roditelji nekoliko devojaka su prijavili slučaj, a u novembru 2023. godine, B. B. (24) je uhapšen po nalogu Posebnog odeljenja za visokotehnoški kriminal zbog sumnje da je uhodio, proganjao i polno uznemiravao devojke u Batajnici.

Ovo su samo neki od slučajeva koji su u poslednjih nekoliko godina privukli veliku pažnju zbog svog intenziteta i rasprostranjenosti, imajući u vidu da žene sa iskustvom ovakvog nasilja uglavnom ne žele da njihovi slučajevi dospeju do javnosti. Veliki broj žena i devojaka obraća se direktno organizacijama za ženska prava, kao i organizacijama koje se bave zaštitom ljudskih prava u digitalnom okruženju. Ipak, postoji i veliki broj slučajeva koji nisu zabeleženi jer često nisu ni prijavljivani.

Evropska praksa

Direktiva o sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (2024/1385)

Iako evropske direktive nisu obavezujuće za zemlje koje nisu članice EU, one pružaju primer dobre prakse i smernice za zemlje sa statusom kandidata u prilagođavanju svog zakonodavstva. S obzirom na to da su izmene Krivičnog zakonika RS sprovedene kako bi se uskladile sa brojnim evropskim direktivama, jedna od njih je i **Direktiva o**

sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici¹⁰, koja se posebno bavi rodno zasnovanim digitalnim nasiljem. Ova direktiva predlaže uvođenje posebnih krivičnih dela koja kriminalizuju određene oblike sajber nasilja nad ženama, **uključujući kreiranje i deljenje slika, video zapisa ili sličnih materijala sa seksualno eksplicitnim sadržajem ili prikazima intimnih delova tela bez pristanka osobe, putem informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT)**. Takođe, direktiva obuhvata i **nesaglasnu proizvodnju, manipulaciju ili menjanje materijala**, poput uređivanja slika, uključujući **upotrebu veštačke inteligencije**, koje čini da osoba **izgleda kao da učestvuje u seksualnim aktivnostima**, a koji se potom deli javno bez pristanka. To se odnosi i na kreiranje **"deepfake" sadržaja**, gde materijal značajno podseća na stvarne osobe, mesta ili događaje, a druge osobe **moгу verovati** da je takav sadržaj autentičan. Kako bi se žrtve efikasno zaštitile od ovakvog ponašanja, **pretnje** da će se takvo ponašanje sprovoditi takođe treba da budu kriminalizovane.

Imajući u vidu tekst ove direktive, smatramo da bi bilo važno da se ovdašnje zakonodavstvo uskladi sa predlozima koji su u njoj izneti u cilju borbe protiv rodne diskriminacije i prepoznavanja novih oblika nasilja posredstvom tehnologije.

Propusti u postojećem pravom okviru RS (Krivični zakonik)

Krivični zakonik Srbije¹¹ ne predviđa kao posebno krivično delo tzv. **"osvetničku pornografiju"**, ali se radnje obuhvaćene tim pojmom mogu podvesti pod neke od postojećih inkriminacija: Proganjanje (čl. 138a), Neovlašćeno fotografisanje (čl. 144), Neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka (čl. 145), Polno uznemiravanje (čl. 182a), Nasilje u porodici (čl. 194), Uцена (čl. 215), a kada su u pitanju maloletna lica, Prikazivanje, pribavljanje i posedovanje pornografskog materijala i iskorišćavanje maloletnog lica za pornografiju (čl. 185 st. 4 i 5) i iskorišćavanje računarske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnom licu (čl. 185b st. 2).

¹⁰ Direktiva EU 2024/1385 o sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385>

¹¹ Krivični zakonik Srbije, <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html>

Ova vrsta ponašanja **ne može biti adekvatno procesuirana kroz navedena krivična dela** iz više razloga. Pre svega u konkretnim slučajevima može se desiti da se ne stiču svi elementi krivičnih dela koja se gone po službenoj dužnosti a koja bi dolazila u obzir (npr. proganjanje), što za posledicu može imati odbacivanje krivične prijave. Pored toga krivična dela koja se odnose upravo na neovlašćeno fotografisanje ili deljenje fotografija i video snimaka, a koja bi od postojećih inkriminacija i bila najadekvatnija gone se po **privatnoj tužbi**. To znači da je **odgovornost na žrtvi da preduzme sve korake** - od prikupljanja svih relevantnih dokaza, preko iniciranja sudskog postupka podnošenjem privatne tužbe i njenog zastupanja tokom postupka. Pri tome, **teret dokazivanja je na privatnom tužiocu** - u ovom slučaju na žrtvi: da bi se uopšte došlo do suđenja, privatna tužba treba da bude potkrepljena dokazima koji ukazuju na opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio konkretno delo, a da bi sud doneo osuđujuću presudu, **privatni tužilac mora da uveri sud u potpunu izvesnost svojih tvrdnji iz privatne tužbe**. Kako se intimni sadržaj deli preko lažnih mejl adresa, preko nestajućih poruka na aplikacijama, žrtve često i nemaju mogućnost da prikupe dokaze za privatnu krivičnu tužbu, na šta se počinioc i oslanja, kao i na to da zastraši žrtvu. Takođe, čitav proces je naročito težak za žrtvu, imajući u vidu da prolazi kroz emocionalno i psihički izazovan period, zbog čega joj je dodatno otežano preduzimanje svih neophodnih procesnih radnji. Sa druge strane, žrtve su takođe neretko prinuđene da angažuju stručnjake iz reda advokata što iziskuje i dodatne troškove. Ove poteškoće bile bi izbegnute ili prisutne u manjoj meri ukoliko bi zakonodavac predvideo da krivično gonjenje preuzima javni tužilac po predlogu oštećenog.

Dodatni problem predstavlja i nemogućnost gonjenje lica kao što su administratori grupa ili stranica na kojima se deli takav sadržaj, iako iz samih naziva tih grupa može biti jasno da su one kreirane sa namerom da povrede druge.

Još jedan nedostatak u postojećem zakonskom okviru je taj što nijedno od postojećih krivičnih dela ne obuhvata tzv. deepfake pornografiju – digitalne sadržaje, kao što su fotografije, video ili audio materijali, generisani ili manipulirani uz pomoć veštačke inteligencije, gde su osobe prikazane kao da učestvuju u seksualno eksplicitnim aktivnostima koje se u stvarnosti nisu dogodile. Ovi sadržaji se izrađuju bez pristanka

osobe, a njihova svrha može biti ucena, uznemiravanje, narušavanje ugleda, pa čak i profit ili zabava.

Ovakvi nedostaci u zakonodavnom okviru ističu hitnu potrebu za intervencijom kako bi se obezbedila adekvatna zaštita žrtava i omogućilo efikasno procesuiranje počinitelaca.

Uporedna analiza zakona u regionu

Crna Gora

Krajem 2023. godine usvojen je Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore (Sl. list CG, br. 110-2023) kojim je u Krivični zakonik uvedeno novo krivično delo – **Zloupotreba tuđeg snimka, fotografije, portreta, audio zapisa ili spisa sa seksualno eksplicitnim sadržajem.**

Radnju krivičnog dela čini svako ko bez pristanka lica koje se nalazi na video, fotografiji, portretu, audio zapisu ili dokumentu sa seksualno eksplicitnim sadržajem učini dostupnim trećem licu taj video, fotografiju, portret, audio zapis ili dokument sa seksualno eksplicitnim sadržajem. Takođe, stavom drugim obuhvaćen je i dipfejk, kojim je predviđena ista kazna i za onoga ko izradi ili preinači takav sadržaj korišćenjem računarskih sistema i zatim ga upotrebi ili učini dostupnim kao da je istinit. Radnju krivičnog dela predstavlja i sama pretnja da će se učiniti dostupnim trećem licu video ili drugi snimak, fotografija, portret, audio zapis ili spis sa seksualno eksplicitnim sadržajem. Ako se ovaj sadržaj objavi putem informaciono-komunikacionih tehnologija i postane dostupan većem broju ljudi dolazi do kvalifikovanog oblika ovog krivičnog dela za koji je predviđena stroža kazna, kao i ako je delo počinjeno prema detetu. Najstroža kazna predviđena je za službeno lice, ukoliko počinio bilo koji oblik ovog krivičnog dela u vršenju službene dužnosti.

Ovo krivično delo se u Crnoj Gori goni po službenoj dužnosti, što znači da je javno tužilaštvo u obavezi da pokrene postupak kada na bilo koji način sazna da je došlo do izvršenja krivičnog dela.

Zloupotreba tuđeg snimka, fotografije, portreta, audio zapisa ili spisa sa seksualno eksplicitnim sadržajem

Član 175a Krivičnog zakonika Crne Gore¹²

(1) Ko učini dostupnim trećem licu video ili drugi snimak, fotografiju, portret, audio zapis ili spis sa seksualno eksplicitnim sadržajem, bez pristanka lica na koje se spis odnosi, odnosno bez pristanka lica koje je prikazano na snimku, fotografiji ili portretu ili čiji je glas snimljen na audio zapisu, kazniće se zatvorom do dvije godine.

(2) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko upotrebom računarskog sistema ili na drugi način izradi novi ili preinači postojeći video ili drugi snimak, fotografiju, portret, audio zapis ili spis sa seksualno eksplicitnim sadržajem i upotrijebi ili učini dostupnim trećem licu takav snimak, fotografiju, portret, audio zapis ili spis kao istinite.

(3) Kaznom iz stava 1 ovog člana kazniće se i ko prijeti drugom da će učiniti dostupnim trećem licu njegov video ili drugi snimak, fotografiju, portret, audio zapis ili spis sa seksualno eksplicitnim sadržajem.

(4) Ko djelo iz st. 1 ili 2 ovog člana učini posredstvom informaciono-komunikacionih tehnologija ili na drugi način zbog čega su video ili drugi snimak, fotografija, portret, audio zapis ili spis sa seksualno eksplicitnim sadržajem postali dostupni većem broju lica, kazniće se zatvorom do tri godine.

(5) Ako je djelo iz st. 1 do 4 ovog člana učinjeno prema djetetu, učinilac će se kazniti zatvorom od jedne do osam godina.

(6) Ako djelo iz st. 1 do 5 ovog člana učini službeno lice u vršenju službe, kazniće se za djelo iz st. 1, 2 i 3 ovog člana kaznom zatvora od tri mjeseca do četiri godine, za djelo iz stava 4 ovog člana kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina, a za djelo iz stava 5 ovog člana kaznom zatvora od dvije do deset godina.

(7) Video ili drugi snimci, fotografije, portreti, audio zapisi i spisi, kao i posebni uređaji kojima je učinjeno krivično djelo iz ovog člana će se oduzeti.

¹² Krivični zakonik Crne Gore,
<https://wapi.gov.me/download-preview/c4dcee51-ee88-430f-a8db-de91f38eadc4?version=1.0>

Hrvatska

Takođe u Hrvatskoj je usvojen **Zakon o izmenama i dopunama Kaznenog zakona Hrvatske (NN br. 84/21)** kojim je u Kazneni zakon uvedeno novo krivično delo - **Zloupotreba snimke spolno eksplicitnog sadržaja**.

Radnju krivičnog dela čini svako ko zlouporabi odnos poverenja i bez pristanka snimane osobe učini dostupnim trećoj osobi snimak spolno eksplicitnog sadržaja, koji je snimljen uz pristanak za i za ličnu upotrebu. Drugim stavom je takođe obuhvaćen dipfejk, a kao radnja krivičnog dela predviđena je izrada novog ili preinačenje postojećeg snimka spolno eksplicitnog sadržaja putem računarskog sistema, te ga predstavi kao pravi i time povredi privatnost druge osobe. Kvalifikovani oblik dela čini onaj ko izvrši radnju bilo kog od navedenih oblika krivičnog dela putem računalnog sistema ili mreže ili na drugi način zbog čega je snimak postao dostupan većem broju osoba.

U Hrvatskoj se ovo krivično delo goni po predlogu oštećenog, što znači da je tužilaštvo dužno da postupa tek nakon podnošenja predloga oštećenog.

Prema podacima udruženja B.a.B.e. u periodu od 31. jula 2021. do 14. marta 2024. godine, doneseno je 16 pravnosnažnih sudskih odluka za krivično delo "Zloupotrebe snimke spolno eksplicitnog sadržaja". U svim predmetima donete su osuđujuće presude, a počiniocima izrečene zatvorske kazne u trajanju od tri do osam meseci uz primenu insitituta uslovne osude sa vremenom proveravanja od jedne do tri godine, dok je u jednom slučaju u kojem je počinitelj prethodno bio osuđivan, isti osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 10 meseci, bez primene pomenutog instituta.

Zloupotreba snimke spolno eksplicitnog sadržaja

Član 144a Kaznenog zakona Hrvatske¹³

¹³ Kazneni zakon Hrvatske, <https://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>

(1) Tko zloupotri odnos povjerenja i bez pristanka snimane osobe učini dostupnim trećoj osobi snimku spolno eksplicitnog sadržaja koja je snimljena uz pristanak te osobe za osobnu uporabu i na taj način povrijedi privatnost te osobe, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko uporabom računalnog sustava ili na drugi način izradi novu ili preinači postojeću snimku spolno eksplicitnog sadržaja i tu snimku uporabi kao pravu te time povrijedi privatnost osobe na toj snimci.

(3) Tko kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počini putem računalnog sustava ili mreže ili na drugi način zbog čega je snimka postala dostupna većem broju osoba, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(4) Kazneno djelo iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka progoni se po prijedlogu.

(5) Snimke i posebne naprave kojima je počinjeno kazneno djelo iz ovoga članka će se oduzeti.

Slovenija

Zloupotreba polno eksplicitnog sadržaja kriminalizovana je 2017. godine putem stava 6 člana 143 Krivičnog zakona: **Zloupotreba ličnih podataka**. U Sloveniji se, u okviru ovog krivičnog dela, konkretni stav koji se odnosi na Zloupotrebu polno eksplicitnog sadržaja goni po predlogu oštećenog, što znači da je tužilaštvo dužno da postupa tek nakon podnošenja predloga oštećenog.

Zloupotreba ličnih podataka

Član 143 Krivičnog zakona Slovenije¹⁴

(1) Ko bez osnova u zakonu ili ličnoj saglasnosti lica na koje se lični podaci odnose, prenese lične podatke koji se obrađuju na osnovu zakona ili ličnog pristanka pojedinca za javno objavljivanje ili objavi javno, kazniće se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.

¹⁴ Kazenski zakonik Slovenije, <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO5050>

(2) Na isti način će se kazniti ko provali ili neovlašćeno uđe u kompjuterizovanu bazu podataka u namjeri da za sebe ili nekog drugog pribavi podatke o ličnosti.

(3) Ko javno objavi ili omogući drugima da objave lične podatke žrtava zločina, žrtava povreda prava ili sloboda, zaštićenih svedoka, koji se nalaze u sudskim spisima sudskih postupaka, gde nije dozvoljeno prisustvo javnosti. zakonom ili odlukom suda, na globalnom Internetu ili na drugi način ili identifikacija žrtava ili zaštićenih svedoka i lične evidencije o njima u vezi sa sudskim postupkom, na osnovu kojih se ta lica mogu utvrditi ili utvrditi, kazniće se kazna zatvora do tri godine.

(4) Ko preuzimanjem identiteta drugog lica ili obradom njegovih podataka o ličnosti iskorišćava svoja prava, pribavlja materijalnu ili nematerijalnu korist na njihov račun ili narušava svoje lično dostojanstvo, kazniće se zatvorom od tri. meseci do tri godine.

(5) Ko delo iz stava 1. ovog člana učini dostavljanjem ili javnim objavljivanjem osetljivih podataka o ličnosti, kazniće se zatvorom do dve godine.

(6) Ko bez pristanka tog lica javno objavi snimke ili poruke drugog lica seksualnog sadržaja i time teško utiče na njegovu privatnost, kazniće se zatvorom od tri meseca do tri godine.

(7) Ako službeno lice učini delo iz prethodnih stava ovog člana zloupotrebom službenog položaja ili službenih prava, kazniće se zatvorom do pet godina.

(8) Gonjenje iz stava četvrtog i šestog ovog člana pokreće se na predlog.

Zaključak

Shodno svemu navedenom predlažemo uvođenje **novog krivičnog dela** koje bi **kriminalizovalo zloupotrebu snimaka polne sadržine**. Ono što ovo delo mora da obuhvati jeste **deljenje sadržaja** (fotografije, snimke, audio zapise ili druge spise intimne sadržine) bez pristanka lica koje se na njima nalazi, **kreiranje i deljenje lažnog sadržaja** sa trećim licem na bilo koji način (pokazivanjem, predajom) ili **preinačenje postojećeg sadržaja** upotrebom računarskog ili drugog informaciono tehnološkog programa, kao i samu **pretnju da će se takav sadržaj podeliti** na bilo koji način sa trećim licima. **Kvalifikovani oblik** krivičnog dela ukoliko se takav **sadržaj deli putem**

računarske mreže, sredstava informacionih ili komunikacionih tehnologija, sredstava javnog informisanja ili na drugi način zbog čega sadržaj postaje dostupan **javnosti ili većem broju osoba**, odnosno ukoliko se više spisa odnose na isto lice. Dalje, kvalifikovani oblik ako su izvršenjem bilo kog oblika dela nastupile **teške posledice** za oštećenog ili ukoliko je **delo učinjeno prema maloletnom licu** ili je učinjeno od strane više lica ili prema više lica ili je učinjeno od strane službenog lica u vršenju službe. Takođe neophodno je i uvesti **odgovornost za lice koje u svojstvu organizatora** posreduje u deljenju, predaji ili pokazivanju sadržaja **bez obzira na to da li je to lice delilo ili nije delilo takav sadržaj**.